

Am bucuria și onoarea să vă aduc la cunoștință faptul că la sfârșitul anului trecut am reușit să finalizez ***„Triedrul istorico-literar”*** compus din: ***„Cartea de Aur a Familiei Rațiu de Noșlac, cu familiile înrudite și Unirile Românilor”***, ***„Povestea Genezei Marelui Arbore Genealogic al Familiei Rațiu de Noșlac”*** și ***„Marele Arbore Genealogic al Familiei Rațiu de Noșlac”***, parte a unui proiect personal mai amplu dedicat istoriei familiei noastre.

Așa cum bine știți istoria familiei și blazonul, dacă îl are, este parte componentă a istoriei naționale, foarte importantă, a memoriei trainice și demnității acesteia în lume. Din fericire Familia Rațiu îndeplinește aceste cerințe minimale, fiind una din puținele familii nobiliare românești din Ardealul istoric care dăinuie și azi, din Turda cred că e singura.

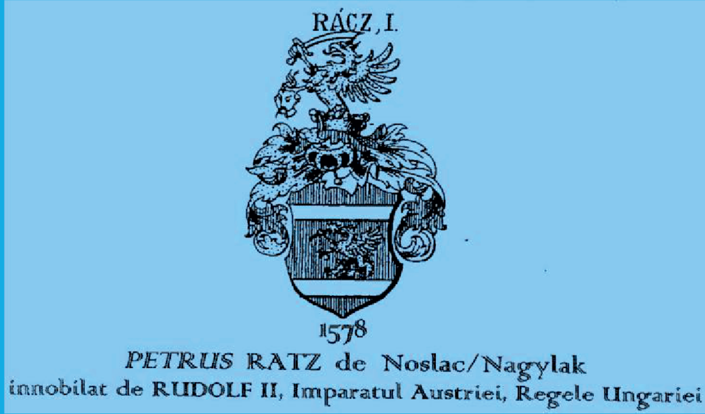
Triedrul este darul meu de suflet pe care l-am oferit românilor cu prilejul: **Sărbătoririi Zilei de 1 Decembrie, Ziua Națională a României, Aniversării a 105 ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918** și **Aniversării a 165 de ani de la Unirea Principatelor Române la 24 Ianuarie 1859.**

Totodată reprezintă un gest simbolic de respect, omagiere, apreciere și iubire pentru familia mea cu ocazia: **Aniversării a 725 de ani de la prima atestare documentară a Familiei Rațiu de Noșlac la 13 Ianuarie 1298**; **Aniversării a 185 de ani de la ctitorirea Bisericii Rățeștilor cu Hramul Adormirea Maicii Domnului din Turda Veche la 15 August 1839** și **Aniversării a 400 de ani de la reînnobilarea la 25 Mai 1625 a ramurii Familiei Rațiu de Noșlac din Turda**.

Tot anul acesta se împlinesc **170 de ani de la tipărirea în 1854 a cărții în limba română cu grafie latină**, ***„Istoria beserecescă pentru folosulu tenerimei române teologico-școlastice, pre scurtu întocmită”***, scrisă de Basiliu Rațiu, Pater Patrum Familiae – Tatăl Părinților Familiei - Protopărintele Familiei Rațiu de Noșlac din Turda. Cartea lui stă la loc de cinste alături de cartea ***„Elemente de limba română : după dialecte și monumente vechi”*** tipărită de Timotei Cipariu, tot în 1854, acestea fiind primele ***manuale-cărți*** în limba română cu litere latine, tipărite după anul 1848.

Ioan Gheorghe RAȚIU

TRIBUNII LUI AVRAM IANCU
DIN
FAMILIA RAȚIU DIN TURDA

Brașov

2024

TRIBUNII LUI AVRAM IANCU DIN FAMILIA RAȚIU DIN TURDA

Anul acesta se împlinesc 175 de ani de la încheirea în vara anului 1849 a ostilităților Razboiului civil din Transilvania, declanșat inițial ca „*revoluție*” sau „*primăvara popoarelor*” la 3/5 mai 1848, când la Blaj a avut loc Marea Adunare Naţională condusă de Simion Bărnuţiu, George Bariţiu, Avram Iancu, Andrei Şaguna ș.a. Programul elaborat atunci, intitulat „*Petiţia Naţională*” prevedea: 1. *Independenţa naţiunii române, respectarea drepturilor sale politice, 2. Autonomia celor două biserici româneşti (ortodoxă şi greco-catolică), administraţie şi 3. Învăţământ în limba română și desfiinţarea iobăgiei fără despăgubire*.

Tot atunci, revoluţionarii moldoveni, retraşi în Transilvania, elaborează programul intitulat „*Principiile noastre pentru reformarea patriei*”, care prevedea: *1. Desfiinţarea clăcăşiei fără despăgubire, 2. Egalitatea în faţa legii, desfiinţarea privilegiilor și 3. Unirea Moldovei şi Valahiei într-un stat independent românesc*.

Dieta Transilvaniei, dominată de nobilii unguri, a votat însă anexarea Transilvaniei la Ungaria, ceea ce a provocat un conflict armat între revoluţia română şi cea maghiară.

Avram Iancu organizează 15 legiuni româneşti care rezistă în munţii Apuseni armatei maghiare condusă de generalul polonez Jósef Bem. Abia în luna iulie 1849, prin intermediul lui Nicolae Bălcescu are loc o încercare de reconciliere între români şi maghiari. La 1 august 1849, la Şiria, maghiarii capitulează în faţa armatelor ruse şi austriece.

Ați propune să cercetezi și apoi să scrii despre pașoptiștii cu funcții și grade militare asimilate, membri ai Familiei Rațiu de Noșlac și ai celor înrudite cu aceasta este o mare onoare și totodată o mare responsabilitate. A ți se propune însă acest lucru din partea unui istoric, scriitor și profesor universitar este o mare provocare, un semn de recunoaștere și încredere în acribia lucrului bine făcut, bine perceput și bine primit în grupul celor care iubesc istoria care nu s-a învățat, nu se învață și nu se va învăța, cred eu, niciodată sau ca să fiu optimist, cel puțin deocamdată, în școlile din România. Mulțumesc Prof. Ioan Vlad pentru încrederea acordată!

Împrejurări istorice sociale și naționale

Dintr-o carte foarte importantă, lucidă, echilibrată, bine și cu bune intenții scrisă de către cercetătorul istoric clujean Gelu Neamțu intitulată „Istoria Transilvaniei”[1], am extras câteva idei, descrieri, aspecte, aprecieri, concluzii etc., lămurtoare pentru cititori cu privire la ceea ce au trăit transilvănenii, români, unguri, secui, sași ș.a. în dramatica perioadă 1848-1849. Cap. VIII este în întregime dedicat Revoluției Democratice din Transilvania.

În ordine cronologică evenimentele s-au petrecut după cum urmează.

La Palermo în 12 Ianuarie 1848 a început revolta împotriva Regelui Ferdinand I de Anjou al Regatului celor Două Sicilii.

Apoi ca la jocul de domino se declanșează o mişcare revoluţională care a avut drept scop abolirea absolutismului, adoptarea de constituţii în statele italiene, eliberarea teritoriilor italiene de sub ocupaţia austriacă şi lupta pentru formarea statului naţional unitar italian. După Italia urmează Franța.

La 22 Februarie 1848 începe revoluția franceză și în trei zile este lichidat regimul absolutist al Regelui Ludovic Filip de Orleans.

[1] Gelu Neamțu, *Istoria României. Transilvania*, Vol. I, Ed. „George Barițiu”, Cluj-Napoca, 1997, pp. 805-986, https://www.taraiancului.ro/data/fotografii/biblioteca/GELUNEAMTUcapVIII1848.pdf

De la Paris revoluția se întinde în statele germane, apoi în Imperiul Habsburgic, 11 Martie la Prga, pe 13 Martie la Viena și pe 15 Martie la Pesta, unde se lansează un manifest cu idei asemănătoare cu celelalte dar care la se adaugă punctul 12, impus de aristocrația maghiară intitulat „Unio”, în ungurește, iar în românește cu înțelesul clar de „Uniune” cu Ardealul, deși Transilvania încă din 1691 prin „Diploma Leopoldină” era autonomă. Scopul perfid, bine ascuns, era de a diminua puterea majoritar românească într-o Ungarie Mare și continuarea stăpânirii în baza alianței medievale din 1437, de la Răscoala de la Bobâlna, Unio Trium Nationum, dintre unguri, secui și sași pe baza colecției de legi feudale **Approbatae et Compilatae Constitutiones** (numite şi **„Aprobate”**, în original „**Approbatae constitutiones regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem adnexarum**”). Aceasta colecție conţinea hotărârile Dietei adoptate între 1541-1653, în timpul lui Gheorghe Rakoczy II., de la data organizării Principatului autonom al Transilvaniei și care împreună cu „Compilatele” şi cu „Tripartitul” lui Verboczi, formau codicele Transilvaniei. Colecţia era împărţită în cinci părţi: 1. Dreptul bisericesc, 2. Dreptul de stat, 3. Dreptul clasei privilegiate, 4. Procedura de judecată, 5. Menţiuni speciale de drept administrativ şi alte norme, precum şi concepţia de Tripartitum. Aceasta stabilea deplina stăpânire a nobilimii, având la bază sistemul „religiilor recepte” şi al „naţiunilor privilegiate”, cât şi legarea de glie a ţăranilor. Românii deși covârşitori majoritari erau lipsiți de orice drepturi politice, erau considerați doar tolerați în țara lor. Aproape toată nobilimea de origine română ca să-și păstreze privilegiile a fost forțată prin legile feudale să se maghiarizeze și să treacă la religia catolică s-au reformată. Cei care s-au opus și-au pierdut titlurile nobiliare și pământurile și au trecut în rândurile iobăgilor. Din acest punct de vedere Familia Rațiu de Noșlac cu două din ramurile ei, cea din Turda și cea din Teiuș-Alba, constituie o excepție, printre puținele de altfel, care a reușit, în mod miraculos se poate spune, să-și păstreze titlul și chiar au dobândit altele noi sau au fost reconfirmați periodic, păstrându-și limba și religia. Cei 725 de ani de existență ai familiei dovedesc asta. Cea de a treia ramură, cea de Gâlgău s-a maghiarizat, și-a pierdut limba și religia română prin catolicizare sau calvinizare.

Prin aplicarea principiilor revoluției, sistemul feudal asupritor al românilor și mecanismul perfid al uniunii Transilvaniei cu Ungaria de menținere a privilegiilor stărilor privilegiate era demolat. Astfel că lupta românilor împotriva uniunii devine vitală și stă la baza conflictului sângeros de aproape un an cu ungurii, reluat obsesiv în diverse moduri de către aceștia ori de câte ori împrejurările istorice le-au fost favorabile (dualismul, primul și al doilea război mondial, Târgu Mureș-1990). Idealul demolator al feudalismului i-a strâns însă pe majoritatea românilor în jurul tinerilor intelectuali cu studii în străinătate și a celor două biserici românești.

Simion Bărnuțiu, tânărul preot greco-catolic școlit la Blaj, autoexilat și maturizat socio-profesional la Iași, în urma conflictului cu Ep. Ioan Lemeni, a fost primul „*stâlp*” românesc din Ardeal care respinge fără discuții *uniunea*. În 24 Martie 1848 redactează manifestul cu valoare istorică, intitulat „Frațiilor români”, în care cere explicit repunerea în drepturi egale a românilor și spune răspicat că „*Nația română nu va mai fi roabă ungurilor, secuilor și sașilor, limba noastră trebuie să aibă cinstea cuvincioasă înaintea statului ... , până românii nu vor fi reprezentați cum să cade în dietă, până atunci ei vor protesta împotriva oricărei uniri.*” Atunci au fost formulate punctele programului revoluției ce va urma.

La câteva zile de la declanșarea revoluției la Pesta, la Sibiu a fost clar respinsă *uniunea*. Nu de la Viena a pornit împotrivirea românilor, ci din inima Ardealului.

Programul revoluției românești din Transilvania se va consolida la prima adunare de la Blaj din Duminica Tomii și va căpăta forma definitivă la cea de a doua adunare de la Blaj din 3/5 Mai 1848. Înainte de aceasta au mai avut loc Adunări ale românilor la Târgu Mureș în 25 martie 1848 (grupul *canceliștilor*[2]), la Brașov tot în 25 Martie 1848, la Cluj în 27-28 Martie 1848, la Abrud, Câmpeni și Bistra (lângă Lupșa). Drept răspuns au început și amenințările ungurești ale nobililor și funcționarilor prin presă și prin acțiuni de manipulare propagandistică antiromânească de dimensiuni teroriste. Niciunul din dezideratele revoluției maghiare nu avea voie să se aplice și românilor. Egalitatea, libertatea și fratenitatea erau de fațadă. Discrepanța între pretenții și realitate era totală. Ironic am spune că „*Afară era vopsit gardul și înăuntru-i leopardul*" sau „*Au semnalizat stânga și au virat la dreapta*". Ambele expresii sunt pline de înțelepciune, cu valoare de proverb sau aforism, care scoate în evidență diferența de 180 de grade dintre minciună și adevăr. Nici vorbă de democrație, din contră, noi restricții, concomitent cu înarmarea ungurilor, constrângeri mai mari, intimidare, arestări, amenințări, proclamarea stării de asediu (statariul) la 25 Aprilie 1848 și generalizarea acesteia în Transilvania în luna Iunie.

Totul era îndreptat împotriva românilor. În noaptea de 26 spre 27 Aprilie 1848 este arestat la Cluj Av. Florian Micaș, alături de alți tineri intelectuali revoluționari, iar *canceliștii* români din Târgu Mureș erau urmăriți permanent din 27 Aprilie 1848. Doar nobilimea și burghezia maghiară a fost înarmată, românilor li s-a refuzat categoric acest drept. Mișcarea revoluționară a românilor trebuia slăbită și înăbușită prin toate mijloacele, inclusiv prin acțiuni teroriste fățișe. Eliberarea din iobăgie era condiționată de acceptarea uniunii. Pentru a-și atinge scopurile ungurii au folosit împotriva românilor toate mijloacele legale, dar și ilegale, punctul culminant fiind proclamarea stării de asediu, care a declanșat teroarea. La intrările sau la ieșirile celor peste 2400 de sate românești și în toate orașele și târgurile au fost înălțate cel puțin două spânzurători (furci) pe locurile din timpul răscoalei din 1784-1785, la început în scop de teroare, iar mai apoi folosite de revoluționarii criminali unguri împotriva tuturor celor care nu împărtășeau *uniunea*.

Istoria consemnează **patru Adunări ale Românilor** în anul 1848, trei la Blaj și una la Sibiu și mai multe adunări în localiltăți și zone importante locuite de români, mai sus menționate.

Prima Adunare de la Blaj

Prima Adunare de la Blaj a avut loc la 30 Aprilie 1848, numită și Adunare din Duminica Tomii. Ideea a pornit de la Târgu Mureș și de la Blaj, dar Guberniul de la Sibiu care-l ajuta pe guvernator să administreze Transilvania a respins pe 16 Aprilie 1848 cererea desfășurării adunării la Blaj. Cu toate că guvernatorul Jószef Teleki l-a arestat pe Av. Ioan Buteanu, inițiator împreună cu alți revoluționari a adunării, românii au hotărât să meargă la Blaj, nu câte doi delegați din fiecare sat, ci cât mai mulți, cei din apropierea Blajului s-au dus cu tot satul. Planul administrației ungurești cu participarea separată pe confesiuni, la Blaj și la Sibiu, n-a reușit. Atunci conducerea comitatelor a primit dispoziție secretă ca să împiedice adunarea. Cu toate acestea în dimineața zilei de 30 Aprilie 1848, în piața din fața Catedralei Blajului s-au adunat circa 4000-6000 de români în frunte cu tineri intelectuali, care au vorbit mulțimii. După amiază a sosit de la Sibiu și Simion Bărnuțiu care a fost întâmpinat precum un învingător antic, cu urarea „*Vivat!*" și „*Să trăiască!*" și cu căciulile aruncate în sus de către cei prezenți.

[2] *cancelist/cancelarist*, funcționar într-o cancelarie, grefier

Atunci a avut loc o repetiție generală a viitoarei adunări, cea din 3/15 Mai 1848, iar românii au prins curaj. Fără adunarea din Duminica Tomii, cea din 3/15 Mai nu ar fi avut loc sau nu ar fi fost una larg populară ci una religioasă, doar a preoților celor două confesiuni, cum au plănuit autoritățile ungurești, deoarece ei au considerat că este o adunare antiungurească, pentru că se opune *uniunii*.

La prima adunare s-a redactat o petiție pentru eliberarea lui Florian Micaș și la cerere s-au eliberat adeverințe de bună purtare participanților pentru a nu avea neplăceri la întoarcerea acasă din partea autorităților care-i terorizau pe români și îndeosebi pe participanții la adunările revoluționare ale românilor. E bine să știm că parșivenia și perfidia autorităților ungurești s-a manifestat cu mult timp înainte, din 1846, când în Dietă s-a pus la cale anexarea Părților de Vest ale Transilvaniei la Ungaria ca un prim pas al *uniunii*, foarte important, după anexare urma al doilea pas, desființarea iobăgiei și acceptarea *uniunii*, iar al treilea pas era de a slăbi împotrivirea la *uniune* a revoluționarilor români prin fărâmițarea mișcării revoluționare naționale, prin diferite metode și forme. Anexarea părților de Vest s-a făcut rapid, prin viclenie, prin forță și prin ignorarea, a nu se știe a câta oară, dar nu ultima oară, a voinței românilor majoritari din această zonă, victime ulterior a maghiarizării forțate.

A doua Adunare de la Blaj

A II-a adunare de la Blaj sau Marea Adunare de la Blaj a avut loc la două săptămâni după Duminica Tomii, în 3/15 Mai 1848.

Foto nr. 1, Pictură din epocă, Marea Adunare Națională de la Blaj

Presați de guvernatorul Teleki ca să anuleze adunarea, episcopii bisericilor române Lemeni și Șaguna, nu cedează. Tinerii intelectuali revoluționari conving poporul să participe masiv la adunare. Între timp la 8 Mai la Sibiu, s-a căzut de acord asupra proiectului lui Simion Bărnuțiu: 1. Proclamarea Națiunii Române, 2. Depunerea Jurământului Național, 3) Protestul împotriva *uniunii*. Din această zi mii și mii de români au început să se îndrepte către Blaj, la „*marea dietă românească*”, cum îi spuneau ei. Ca și la adunarea precedentă autoritățile au încercat prin toate mijloacele să-i împiedice să meargă la Blaj. Supravegherea era cvasitotală, inclusiv a revoluționarilor moldoveni refugiați în Ardeal.

Atmosfera era de sărbătoare, dar înconjurată de multă vigilență. Români purtau drapele tricolore după modelul revoluționar francez, roșu, alb, albastru, (roșu și albastru erau culorile Parisului, albul era culoarea regelui, care a recunoscut revoluția pariziană, erau îmbrăcați în costume naționale albe, de sărbătoare). La Blaj au venit și intelectualii revoluționari refugiați din principatele române. La 1/13 Mai la Blaj au sosit Avram Iancu și Ioan Buteanu, împreună cu câteva mii de moți.

Duminică, 2/14 Mai, în Catedrala Episcopală din Blaj s-a ținut o conferință pregătitoare, iar piața era plină oameni din toate categoriile sociale. Salutul zilei era: „Cristos a Înviat!" și „Libertatea a Înviat!" După Liturghia pontificată de episcopii Lemeni și Șaguna, aceștia se îmbrățișează în fața mulțimii, se declară frați și-i îndeamnă și pe cei prezenți să se considere la fel. La ora 10:00, decanul de vârstă a înalților preoți români, Canonicul Basiliu Rațiu de Noșlac, rostește o scurtă cuvântare și declară deschisă Conferința, după care îi dă cuvântul fostului său elev, student și dascăl la Seminarul Blăjan, Simion Bărnuțiu, care de pe sugest (podium) își rostește discursul. Acesta are trei părți distincte. Partea I se referă la relațiile istorice dintre unguri și români, partea a II-a se referă la *uniune*, iar partea a III-a se referă la acțiunile românilor transilvăneni în viitor.

Luni, 3/15 Mai, la ora 06:00 Ep. Lemeni a oficiat Liturghia în Catedrală, iar la ora 08:00 clopotul cel mare a dat semnalul de începere a adunării. Piața fiind neîncăpătoare s-a hotărât ca lucrările să se desfășoare pe *Râtul grecilor* din spatele catedralei, care apoi a căpătat denumirea de *Câmpul Libertății*. Participanții au purtat steaguri tricolore, roșu, alb, albastru și eșarfe roșu și alb, simbolul imperial, pentru a arăta public atașamentul față de împărat și împotrivirea la *uniunea* forțată cu Ungaria. La Adunare au participat mulți unguri și sași din satele de lângă Blaj. Entuziasmați, unii unguri au cerut să devină români, dar au fost refuzați elegant și li s-a spus că ei trebuie să rămână unguri. Masele de oameni s-au organizat rapid și s-au așezat în ordine în semicerc în fața prezidiului aflat pe un podium.

Între grupurile participanților „*se formară cărări ca razele unei stele*". Președinți au fost aleși episcopii Lemeni și Șaguna, vicepreședinți Bărnuțiu și Barițiu, ajutați de zece secretari. După rugăciunea rostită de Ep. Șaguna a luat cuvântul Bărnuțiu care a prezentat cele patru puncte ale proiectului său de hotărâre: 1. Adunarea se proclamă *Adunare Generală Națională*, 2. Câmpul pe care are loc adunarea se va numi *Câmpul Libertății*, 3. Națiunea Română se declară de-a pururea credincioasă înălțatului împărat al Austriei și Marelui Principe al Transilvaniei (titlul de rege al Ungariei nu a fost folosit), 4. Națiunea Română se declară și se proclamă națiune de sine stătătoare și de parte întregitoare a Transilvaniei pe temeiul libertății egale. Hotărârea a fost votată în unanimitate, după care la semnul lui Bărnuțiu, întreaga adunare, ca în vremurile de glorie antică, a ridicat mâinile către cer și ca la rugăciune a rostit după el textul jurământului de credință față de Împărat, Patrie și Națiune. Acest jurământ a fost unul al „*toleranței*", nu cum a fost jurământul din 1437, unul al „*intoleranței*", care le-a luat românilor toate drepturile pentru patru secole. Apoi s-a citit Petiția pentru eliberarea Av. Florian Micaș, arestat la Târgu Mureș.

Prin proclamarea românilor ca Națiune „*am pășit și noi în șirul națiunilor Europei*"!

A doua zi, pe 4/16 Mai, Marți dimineața, s-a aprobat protocolul adunării.

La propunerea lui Alexandru Șterca Șuluțiu (originar din Bistra), vicarul Șimleului Silvaniei, primul mitropolit al Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică, s-a aprobat ca românii să se numească de atunci înainte *români* și nu *olah* sau *wlach*, ca până atunci.

Este foarte important să arătăm că Programul revoluției române, aprobat, are 16 puncte față de cel 12 ale revoluției ungare, este mai radical și mai revoluționar. Pentru prezentarea acestuia împăratului și Dietei din Cluj s-au propus două „deputațiuni" (delegații) și a fost ales un Comitet permanent cu sediul la Sibiu care să țină legătura cu delegațiile. Din delegația de 30 de persoane condusă de Ep. Andrei Șaguna care s-a deplasat la Viena și apoi la Innsbruck a făcut parte și Can. Basiliu Rațiu de Noşlac, viitorul primul prepozit capitular al Mitropoliei de la Blaj. Delegația de 100 de persoane care s-a deplasat la Cluj a fost condusă de către Ep. Ioan Lemeni, care a prezentat și Declarația proclamării Națiunii Române. Discuțiile și lucrările Adunării se încheie a treia zi, 5/17 Mai 1848.

Istoriografia românească, din motive de conjunctură, politice, internaționaliste, impuse de regimurile vremelnice care au guvernat principatele, apoi România și părți ale acesteia, până astăzi, a ocultat, a falsificat sau a estompat adevărul istoric al revoluției române din Transilvania și a propagat idei mai degrabă favorabile revoluției ungare care au cauzat mult rău românilor ardeleni majoritari și nu numai lor, ci și celorlalte etnii conlocuitoare minoritare, încurajând antiromânismul, șovinismul, iredentismul, rasismul, bolșevismul, fascismul și comunismul.

Istoriografia maghiară din Ungaria și din România a profitat din plin de aceste slăbiciuni, s-au autovictimizat și au dezvoltat o propagandă agresivă antiromânească în toate mediile și pe plan internațional, care împiedică și în prezent împăcarea istorică a românilor cu ungurii.

Uniunea forțată a Transilvaniei cu Ungaria și urmările acesteia

Într-un timp scurt, de zece zile, au început la Cluj lucrările Dietei în prezența a 310 deputați (161 unguri, 114 secui, 35 sași, din care 198 erau numiți de împărat care era și mare principe, 96 erau aleși și 16 erau numiți și aleși în același timp, 245 erau nobili și aristocrați iar 65 erau cetățeni ai principatului). Românii majoritari nu aveau niciun reprezentant în Dietă!

În Principat domina teroarea, era stare de asediu, în Dietă erau numai feudali, iar peste tot erau numai funcționari unguri, secui sau sași. Cu o zi înainte de începerea lucrărilor Dietei, pe 28 Mai au început pregătirile. Pe ordinea de zi au fost șapte puncte.

La punctul 6 se prevedea ca să se pună în discuție starea poporului român care locuia în cea mai mare a Transilvaniei, cu privire la drepturile civile cât și la cele religioase, iar acestea să fie cuprinse într-o lege. Totul nu era decât o mimare, în realitate lucrurile stăteau altfel, întrucât era emis un act secret al Guberniului (cancelaria) Transilvaniei cu instrucțiuni ca Dieta să fie „orientată" în așa fel încât din lege să nu „*rezulte recunoașterea poporului român ca națiune politică indigenă*". Metoda „*indicățiilor*" exista și atunci, așa că s-au luat decizii pentru români, dar fără români, așa cum foarte explicit a exprimat acest lucru Simion Bărnuțiu într-o frază antologică, citez: „*Fără învoirea lor* (n.a., a românilor) *voiți voi câteva sute de aristocrați, această tomneală despre noi fără noi? Aceasta vasăzică a asculta de legile minții sănătoase?*".

Așa cum era de așteptat, în ședința din 29 Mai toate propunerile au fost respinse cu motivarea că „*uniunea le cuprinde pe toate!*"

În ședința de a doua zi din 30 Mai, guvernatorul Teleki anunță pur și simplu că *uniunea* a fost aprobată în unanimitate! Deputați din partea românilor nu era niciunul. Deputați români însă au fost în grupul regaliștilor sau al nobililor, dar nu îi reprezentau pe români. Astfel aristocrația maghiară a executat rapid *uniunea* Transilvaniei cu Ungaria iar românii au rămas în continuare fără drepturi politice și nerecunoscuți ca națiune.

Menționez ca o concluzie că încă o dată conjunctura le-a fost favorabilă ungurilor șovini care au profitat imediat așa cum au făcut și o vor face și de acum înainte ori de câte ori vor avea ocazia, cinic, fără scrupule și fără ezitare.

Dar prețul *uniunii forțate* a fost unul extraordinar de mare și pentru unii și pentru alții, îndeosebi pentru români, a fost baia de sânge din timpul războiului civil național din toamna anului 1848 şi primăvara anului 1849, declanşat tocmai din această cauză. Din punctul de vedere al istoricilor lucizi, români și unguri a fost o greșeală politică și strategică militară fatală a aristocrației ungure de la Cluj și de la Pesta. Ce n-au înțeles atunci, dar poate vor înțelege urmașii lor de acum și din viitor, este faptul că ungurii din România sunt minoritari, cu excepția unor enclave, că „*românimea înseamnă tot Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul*”, iar o *uniune* cu Ungaria este imposibilă fără români, este doar o utopie a unor minți bolnave.

Atrocitățile și masacrele genocidare ungurești și secuiești antiromânești

Toți, unguri și români, trebuie să știe și să nu uite un lucru foarte important, anume acela că după a doua adunare de la Blaj în toată Transilvania și în teritoriile locuite de românii din Ungaria, conduse doar de către unguri, secui și sași, s-a pornit vânătoarea împotriva românilor, îndeosebi a celor care au fost la Blaj, inclusiv împotriva ungurilor și sașilor care au participat, aceștia fiind urmăriți, oprimați și arestați.

Țăranii iobagi care au refuzat să mai presteze robotele în folosul nobililor au fost executați. Preoții erau considerați instigatori fiind arestați, maltratați și chiar executați.

Teroarea era la ordinea zilei și a pus stăpânire pe românii din comitatele Albei, zona din jurul Blajului, comitatele Turda și Cojocna (Cluj) unde toți delegații satelor participanți la Adunarea de la Blaj după ce au revenit acasă au fost urmăriți, arestați, bătuți, amendați sau închiși . Documentele istorice consemnează mii și mii de abuzuri, maltratări, execuții etc. la care au fost supuși românii, care după pronunțarea *uniunii* au luat proporțiile unui *holocaust genocidar antiromânesc*.

Începutul masacrelor a avut loc la Mihalț în 2 iunie 1848, unde în urma unor neînțelegeri dintre săteni și proprietarul feudal al unei livezi ce trebuia cosită, pe care înainte a fost o biserică veche românească, a izbucnit un conflict, alimentat și de către autorități prin comitele Banfy Miklós și feudalii unguri care îi urau de moarte pe români și care nu concepeau desființarea iobăgiei.

Împotriva românilor din Mihalț au fost aduse, ca mai întotdeauna trupe secuiești, care au deschis focul, au omorât 14 români și au rănit 50. Mulți au fugit și s-au înecat în râul Târnava și Mureș, ceea ce a mărit numărul morților la 50 și cel al răniților la 70. Masacrul de la Mhalț a fost primul dar nu și ultimul, el a marcat momentul în care autoritatea maghiară a optat pentru confruntare cu românii și a pus în pericol de moarte existența românilor ca națiune. Atunci a început înarmarea românilor, îndeosebi a moților de sub comanda lui Avram Iancu și s-a deschis calea către războiul civil național care va urma.

Foarte important este faptul că masacrul de la Mihalț a simbolizat, din păcate tragic, începutul sfârșitului iobăgiei în Transilvania. În ședința din ziua a VII-a a dietei de la Cluj s-a discutat și aprobat punctul 4 al ordinei de zi, pus de împărat, încetarea serviciilor urbariale (robote și dijme). Guberniul a tipărit un text despre desființarea iobăgiei comunicat țăranilor în ziua de Rusalii. Zi și noapte au sunat clopotele bisericilor în ziua de 18 Iunie 1848 ca să anunțe acest eveniment istoric.

Pe hârtie așa au stat lucrurile, în realitate însă nu. Terenurile agricole, pădurile și alte bunuri agricole au rămas pentru multă vreme în proprietatea nemeșilor. Unul din efectele care au urmat acestei zile istorice a fost că a scăzut numărul conflictelor între iobagi și foștii proprietari feudali, dar s-au înmulțit în schimb cele cu caracter național.

Dieta Ungariei urma să aibă loc pe data de 4 Iulie 1848. Trebuiau aleși deputați și în Transilvania. Legea electorală a Ungariei era mai permisivă și exista riscul ca românii să domine alegerile în Transilvania, fiind majoritari și antiunioniști. Autoritățile au pus în funcțiune rapid o nouă lege electorală, antinațională românească cu scopul nedeclarat de a-i înlătura cu orice preț pe români. Drept urmare Comitetul Național de la Sibiu n-a acceptat și a refuzat trimiterea de deputați la Pesta. Alegerile au dus la o majoritate absolută formată din unguri, secui și sași, care urmau „*să facă legi pentru noi dar fără noi!*". Niciun român din Transilvania n-a fost ales, ci numai cinci „*maghiaroni*", așa se numeau renegații, adepți ai *uniunii*. În Banat și Partium situația a fost la fel, au fost aleși șaptesprezece deputați, dar pe baza legii electorale din Ungaria, care era mai permisivă decât în Transilvania. Sub președinția lui Emanoil Gojdu tot în 3/5 Mai a avut loc la Pesta, Adunarea Națională a românilor bănățeni și din Partium (părțile ungurene), dar mulți lideri români din aceste părți, pe care istoria îi consemnează ca atare, au fost duplicitari și pasivi, având în vedere împrejurările de atunci, de dimensiuni teroriste. Este important de menționat că aproape toate câmpurile pe care s-au desfășurat atunci adunări ale românilor au purtat denumirea de „*Câmpul Libertății*", după modelul celui de la Blaj.

Chiar dacă în rândul deputaților români din Transilvania, Banat și Ungaria n-a fost unitate, în rândul poporului situația a fost cu totul alta și mii de români de rând conștienți de pericolul ce urmează s-au înrolat în legiunile lui Avram Iancu. Românii au devenit din ce în ce mai suspicioși și neîncrezători în autorități după ce au avut loc mai multe dizolvări succesive ale Comitetului Național Român de la Sibiu. Drept urmare Avram Iancu a început rapid înarmarea moților pentru a preîntâmpina masacrarea românilor. Unii membri ai Comitetului Național au fost arestați iar alții au părăsit Sibiul. După cea de a III-a Adunare de la Blaj Comitetul va fi denumit Comitetul de Pacificațiune și va fi recunoscut de către Comandamentul Militar din Sibiu, fiind primul „*guberniu românesc"* din Transilvania.

Din capul locului trebuie spus că principalul motiv pentru care s-a ajuns la împotrivirea armată a românilor și a altor naționalități din Transilvania și Ungaria, a fost Legea de recrutare al lui L. Kossuth din 11.07.1848, care prevedea mobilizarea a 200.000 de oameni pentru a lupta împotriva naționalităților nonungurești care se opuneau *uniunii*, românii ardeleni fiind cei mai numeroși și înverșunați opozanți ai *uniunii*.

Cu toate că n-a fost promulgată de către împărat, legea a fost pusă în aplicare. Acest viciu de formă a dus la nenumărate situații de opoziție la recrutare a românilor, sașilor și chiar a secuilor. S-a declanșat o rezistență generalizată la recrutare din partea românilor și în contrapondere la comisiile de recrutare, românii au început înrolarea în armata imperială la Năsăud pe registrelor matricole ale bisericilor. S-a declanșat o dublă rezistență, și la uniune și la recrutare. Din păcate au avut loc represalii, cel mai revoltător caz de rezistență la recrurare este „*masacrul de la Luna*", Comitatul Turda, care a avut loc pe 12 Septembrie, înaintea celei de a III-a adunări de la Blaj. Dacă *uniunea* a fost impusă prin forță și teroare (ex., masacrul de la Mihalț), recrutarea a eșuat chiar dacă s-au folosit din nou aceleași metode (ex., masacrul de la Luna).

La Luna Arieșului era un centru de recrutare important deoarece acolo erau arondate șapte localități. Urmare a refuzului la recrutare are loc o confruntare între țărani și trupele de unguri și secui în care sunt omorâți prin împușcare 15-20 de români, 2 unguri și un țigan.

Se cuvine să menționăm un aspect foarte important în evoluția confruntărilor de-a lungul istoriei între unguri și români. Atât înainte de 1848, cât și în perioadele 1848-1849, 1918-1919, 1940-1945, martie 1990, în prezent, dar pobabil și în viitor, masa de manevră a autorităților ungare, sub toate formele ei de existență, în teritoriile locuite de români aflate administrarea lor sau în care sunt majoritari din punct de vedere etnic, la nevoie „*brațul înarmat*” local îl constituie organizațiile paramilitare de represiune secuiești, renumite prin cruzimea genetică asiatică a hunilor, din care descind, la fel ca la toate popoarele de origine turanică.

Uniunea forțată a Transilvaniei cu Ungaria a fost de fapt o nouă uniune după cea din 1437, o „*Unio duarum nationum*”, de data aceasta la nivelul iluzoriu de Ungaria Mare, în care predomina regimul de teroare etnică în contradicție flagrantă cu idealurile revoluționare europene clamate cu ipocrizie la Pesta. În toată Transilvania au fost întocmite „*liste negre*” cu românii care trebuiau lichidați. Așa a fost și în perioadele 1918-1919, 1940-1945 și probabil așa va fi mereu. Primii trebuiau lichidați intelectualii pentru ca românii să rămână fără conducători.

A treia adunare de la Blaj

Urmare a agravării situației între unguri și români între 15-18 Septembrie 1848 a avut loc a III-a adunare de la Blaj la care au fost formulate fără echivoc trei deziderate punctuale.

Acestea au fost: 1. Suspendarea legii recrutării, nefiind sancționată de către împărat. 2. Eliberarea deținuților politici. 3. Ținerea unei noi adunări naționale în termen de șapte zile. Acestea au fost adresate și celor două episcopii românești de la Blaj și Sibiu. Răspunsul Guberniului de la Sibiu prin împuternicitul guvernului maghiar, baronul Vay Miklós, a avut scopul de a trage de timp: 1. Conscrierea recruților a fost suspendată. 2. Arestații vor fi eliberați condiționat până la judecată. 3. O nouă adunare nu va avea loc până când cea aflată în curs de desfășurare nu va fi dizolvată.

Poporul, circa 60.000 de oameni, adunat pe Câmpul Libertății din Blaj a cerut însă în continuare eliberarea arestaților și o nouă dată pentru adunare, la care Vay Miklós a amenințat că va arunca „*o bombă o bombă asupra Blajului încât nu va rămâne piatră pe piatră*”. După ce a comunicat acest lucru poporului de Canonicul Basiliu Rațiu, mulțimea a fost la un pas de revoltă.

Pe 19 Septembrie s-a adoptat „*Petiția poporului adunat la Blaj*”, care a fost prezentată lui Vay. Arestații au fost eliberați și aduși la Blaj chiar cu trăsura lui Vay. La data de 25 Septembrie 1848 poporul adunat la Blaj s-a constituit în *Adunare Națională* și în paralel s-au desfășurat exerciții militare. A fost redactat un „*Protocol*” cu 16 puncte în care se reafirmă hotărârile Adunării Naționale din 3/15 Mai de la Blaj și cele ale adunărilor de la Orlat și Năsăud. Lucrările au continuat până în data de 28 Septembrie, timp în care s-a întocmit un *Protocol* cu mii de plângeri individuale despre abuzurile ungurilor și secuilor.

La final s-au elaborat încă două documente foarte importate: 1. Memoriul către împărat și 2. Petiția către Parlamentul Austriei. În memoriu se pune accent pe urgentarea îndeplinirii punctelor din Protocol, iar în petiție se menționează în scris pentru prima dată în documentele revoluției române din Transilvania aspirația de unitate a tuturor românilor, sub protecția Austriei.

Prin foaia volantă intitulată „*Spre cunoștință*” se anunță că poporul român la adunarea de la Blaj a hotărât să se înarmeze și să formeze o gardă națională (ungurii o aveau din primăvară).

Au fost aleși și numiți prefecții, tribunii și centurionii și s-a schițat planul militar de apărare a Transilvaniei cu 15 prefecturi și o legiune fiecare. Programul revoluției române din Transilvania nu mai putea fi îndeplinit pașnic datorită terorii Guberniului și gărzilor ungurești și secuiești, singura soluție fiind rezistența armată împotriva guberniului de la Sibiu și a celui de la Pesta.

În această situație s-a declanșat războiul civil între unguri și români, un război real de eliberare națională, care a avut patru etape distincte: 1) Octombrie-noiembrie 1848 - are loc instaurarea administrației românești în comitate; 2) Decembrie 1848-februarie 1849 - are loc cucerirea Transilvaniei de către Bem cu trupele din Ungaria, cu excepția Apusenilor și reinstaurarea administrației feudale ungurești și a tribunalelor de sânge (marțiale); 3) Martie-începutul lunii iulie 1849 – au loc luptele legiunilor române din Apuseni cu armata de ocupație a lui Bem; 4) Iulie-august 1849 - după lupta de la Fântânele armata lui Avram Iancu rămâne neutră față de luptele trupelor de intervenție rusești și austriece împotriva celor ungurești care vor capitula.

A patra Adunare a Românilor

În 28 Decembrie 1848 a avut loc la Sibiu a IV-a Adunare Națională a Românilor, întrucît din cauza situației militare nu s-a putut ține la Blaj, așa era planificată.

Atunci românii au protestat foarte vehement împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria și terorismului antinațional românesc al ungurilor și secuilor.

Totodată s-a mai solicitat numirea de către împăratul Franz Joseph a unui conducător național al românilor, similar cu „*banul*” croaților, un număr de funcționari proporțional cu numeric cu cele trei populații și constituirea urgentă a Comisiei urbariale pentru judecarea diferendelor dintre foștii iobagi și foștii domni de pământ.

Războiul civil a cauzat moartea a 40.000 de români și a 10.000 de unguri, precum și foarte multe alte pierderi, care niciodată n-au fost elucidate. Pe unguri și secui îi înțeleg de ce, pentru că ei au fost inițiatorii „*holocaustului românilor transilvăneni*”, pe austrieci, la fel, pentru că au profitat de loialitatea noastră și apoi ne-au întors spatele, dar pe românii de după Marea Unire și până azi, nu-i pot înțelege. La cât material documentar există se pot scrie sute de teze de doctorat și dizertații științifice pe această temă la recomandarea conducătorilor științifici.

În ceea ce privește atrocitățile ungurilor împotriva românilor, acestea nu au fost niciodată cercetate temeinic de istorici, cu câteva excepții. Una din excepții a fost a lui George Barițiu care s-a zbătut fără să se lase intimidat să redea o imagine corectă a pierderilor românești, a fost stopat însă de autoritățile maghiare prin trimiterea sa în judecată în anul 1879. De atunci și până în ziua de azi nu s-a făcut aproape nimic, deși există acces la arhivele din țară și din străinătate.

Tribunii lui Avram Iancu din familia Rațiu din Turda

În ceea ce privește tematica „*Tribunii lui Avram Iancu din familia Rațiu din Turda*”, deși nu sunt istoric, din pasiune, personal, am reușit să cercetez, să scriu și să public mai multe articole și câteva sute de pagini într-o lucrare mai amplă, pe care am intitulat-o „*Triedrul istorico-literar al Familiei Rațiu de Noșlac cu familiile înrudite și Unirile Românilor*”, compusă din: *Cartea de Aur a Familiei Rațiu de Noșlac, Marele Arbore Genealogic al Familiei Rațiu de Noșlac* și *Povestea Genezei Marelui Arbore Genelogic al Familiei Rațiu de Noșlac*, publicate la sfârșitul anului 2023, din care am extras informațiile pe care le-am redat în lucrarea de față.

Probabil că mulți dintre cititori știu că toți cei despre care voi scrie în ceea ce urmează au avut legături strânse înainte, în timpul anului revoluționar 1848 și 1849, cel al războiului civil, dar și mulți ani după aceea, cu Munții Apuseni, cu Valea Arieșului, de la Turda până la Câmpeni, apoi pe valea Abrudului până la orașul care-i poartă numele.

Redau mai jos un fragment din Enciclopedia României, citez:

„Revoluţia română din Transilvania a fost singura revoluţie din 1848 din Europa care nu a putut fi înfrântă cu forţa armelor.Lupta pentru drepturi politice şi sociale ale românilor ardeleni a început în primăvara anului 1848 şi a fost deosebit de dificilă, având ca opoziţie partea maghiară, care dorea unirea Ardealului cu Ungaria şi care datorită programului ei politic nega dreptul la existenţă naţională, la drepturi şi limbă a celorlalte naţionalităţi care locuiau în Transilvania. Maghiarii îşi doreau eliberarea de sub stăpânirea austriacă sub care erau de mai bine de un veac şi jumătate, dar doreau să o facă neţinând cont de doleanţele celor care locuiau alături de ei în Ardeal, românii şi saşii. Aceştia aspirau la rândul lor la drepturile fireşti ale popoarelor care doreau să îşi câştige libertăţile.

În acest context, românii realizează că victoria armelor maghiare ar duce la o asuprire şi mai mare şi chiar la negarea totală a existenţei naţionale a poporului român din Ardeal. Saşii sunt şi ei de aceeaşi părere şi vor lupta şi ei împotriva maghiarilor, consideraţi astfel insurgenţi care s-au ridicat împotriva ordinii austriece. Atât românii, cât şi saşii, se vor alătura cauzei habsburgice, ca fiind garantul supravieţuirii din punct de vedere naţional.

La scurt timp după declararea de către maghiari a unirii Ardealului cu Ungaria, declaraţie făcută fără luarea în considerare a poziţiei românilor ardeleni şi a saşilor, se mobilizează armata regulată maghiară şi miliţiile maghiare din Ardeal şi începe lupta acestora împotriva armatei austriece cu scopul de a pune stăpânire pe Ardeal. Armata austriacă se pregăteşte şi ea de război, iar românii, sub conducerea lui Avram Iancu, se organizează militar prin constituirea de miliţii. Miliţiile româneşti vor adopta organizarea după modelul armatei romane, cea mai mare unitate fiind legiunea, compusă din tribunate, centurii şi decurii. Organizarea după model roman era făcută şi în ideea de a sublinia rădăcinile latine ale poporului român. Ca baze de operaţii, legiunile româneşti de la 1848 se adunau în tabere, numite în epocă „lagăre" sau „loagăre", cum le mai spuneau ţăranii. Aici se făcea concentrarea subunităţilor legiunilor, se completa armamentul şi se făcea instrucţia militară a luptătorilor."[3]

În jurul a doi mari conducători și luptători revoluționari s-au alăturat pașoptiștii familiilor noastre și ai celor înrudite, respectiv, conducătorul militar general al revoluționarilor transilvăneni Av. Avram Iancu (în martie 1848 a susținut censura și a trecut examenul de avocat) și Prot. greco-catolic de Roșia Montană Simion Balint, prefecții (grad echivalent celui de general) a două din cele 15 legiuni înființate, care au ținut piept cu succes ungurilor și secuilor.

În fruntea grupului conducătorilor revoluției, la Blaj și Sibiu, din partea familiei, s-a situat, cum am mai spus, Canonicul **Basiliu Rațiu**, participant la cele trei Adunări Naționale de la Blaj, membru al Comitetului Național Român și al delegației (*deputăției*) conduse de Episcopul Andrei Șaguna pentru prezentarea cererilor românilor la împărat Ferdinand I la Viena, susținător fără rezerve a programului ideologului revoluției Simion Bărnuțiu.

---

[3] https://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Revolu%C5%A3ia_de_la_1848_%C3%AEn_Transilvania

La nivelul legiunilor au fost cinci membri ai familiei și a celor înrudite, tineri revoluționari, care au participat direct la luptele care au avut loc în Apuseni.

Patru dintre ei sunt nepoți ai lui **Basiliu Rațiu**, din ramura Rațiu de Noșlac din Turda, veri primari: **Nicolae Mureșan**, nepot de soră, viceprefect și tribun al lui Avram Iancu, fost coleg la Tabla Regească din Târgu Mureș; **Ioan Rațiu „Tribunul"**, nepot de frate, străbunicul meu; frații **Partenie**, vice tribun (cumnatul lui Simion Balint) și **Ioan Rațiu**, tribun (viitorul memorandist), nepoți de frate, toți luptători sub comanda Prefectului Simion Balint în *Legiunea „Auraria și Saline de Turda*", cunoscută și sub denumirea de *Legiunea „Arieșului"*.

Din partea familiilor înrudite cu familia Rațiu istoria îl menționează pe **Ioan Balaș de Lissa**, strămoș al familiei Herlea din Orăștie, din Ramura Rațiu de Noșlac din Teiuș, viceprefect și tribun al lui Avram Iancu în *Legiunea „Auraria Gemina"*.

Pentru fiecare din cei șase mai sus enumerați am creat câte un medalion istorico-literar prin prisma legăturilor de familie și a faptelor lor de arme consemnate istoric. Portrete istorico-literare mai ample le-am creat în „*Cartea de Aur a Familiei Rațiu de Noșlac cu familiile înrudite și Unirile Românilor*", care face obiectul unei prezentări separate.[4]

Înainte de a trece efectiv la schițarea medalioanelor istorico-literare ale acestora completez cele prezentate mai sus cu câteva aspecte mai importante din dinamica activităților desfășurate în Transilvania acelor vremuri.

Martorii străini care au asistat la Adunările românilor au rămas adânc impresionaţi de ordinea văzută. „*Măreţ era spectacolul ce se desfăşura în faţa noastră*", scria istoricul ungur Jakab Elek în volumul „*Revoluţia română din 1848*" (Editura Politică, 1974).

Cu toate că au fost luate măsuri teroriste pentru a-i intimida pe români şi a-i descuraja pentru a nu participa la adunarea de la Blaj, românii s-au îndârjit şi mai mult să participe cât mai mulți la adunarea din 3/15 mai.

Guvernul maghiar a încercat să intervină în desfăşurarea Adunării Naţionale şi să o ţină sub control. Astfel, le-a cerut episcopilor români ca la adunare să admită un număr limitat de români, care să nu se adune afară, ci în biserică, pentru a putea fi mai uşor supravegheţi şi controlați. Li s-a pus în vedere ca la adunare să fie admişi numai clerici, fără delegaţi civili de la sate, iar dacă aceştia se vor prezenta să fie trimişi imediat acasă.

Din partea guvernului maghiar au fost numiţi pentru adunare doi comisari: Banffy Miklos, comitele suprem al comitatului Alba Inferioară şi Szabo Lajos, consilier gubernial, în subordinea căruia era Armata prezentă la adunare, cu rolul de a menţine ordinea.

Motivația naţională a românilor a crescut mult înainte de adunare, ei fiind hotărâţi să-şi expună cererile naţionale, aşa cum au făcut şi celelalte naţiuni din Imperiul Austriac şi Ungaria.

Ziua de 3/15 mai 1848 a fost o zi frumoasă de primăvară. Încă de la ora 5 dimineaţa mulţimea de români era trează. La ora 6 a început în Catedrala din Blaj serviciul divin, ţinut de Ep. Lemeni, pentru a avea timp suficient pentru adunare. La ora 8 semnalul de începere al Adunării Naţionale a fost dat cu clopotul cel mare al Catedralei. Intelectualii români s-au adunat pe o estradă amplasată în faţa catedralei, pe care erau aşezate mese şi scaune.

[4] https://www.bcucluj.ro/public-view/vpdf.php?htsbt=23fdwfDSSDF34%7CIoan%20Gheorghe%20Ratiu-Cartea%20de%20Aur%20a%20Familiei%20Ratiu%20de%20Noslac%20cu%20familiile%20înrudite%20si%20Unirile%20Romanilor-2023%20vol1.pdf

La ora nouă şi jumătate cei doi comisari guberniali au fost invitaţi să vorbească românilor adunaţi. Aceștia au prezentat decretul guvernului privind ţinerea adunării, au declarat adunarea deschisă şi au citit decretul şi instrucţiunile guvernului maghiar despre cum trebuie condusă adunarea. Adunarea a ales ***Comitetul Național Român (1848)***, organizația de coordonare a revoluției românilor din Transilvania în 1848. După izbucnirea mai multor răscoale românești în 1847 și la începutul anului 1848, se formează mai multe „*comitete naționale*" în diferite locuri unde ideile revoluționare naționale au aderență la români.

Comitetul a avut în sarcină trei probleme majore:

- problema țărănească (întrucât românii erau încă iobagi)
- problema națională (se dorea o singură națiune română în toate provinciile românești)
- problema independenței naționale a Transilvaniei (pentru că ungurii voiau să alipească Ardealul, Ungariei, fapt împlinit la 29 mai 1848 în Dieta de la Cluj)

La 2 octombrie generalul austriac Anton Puchner a recunoscut Comitetul Național Român drept unicul reprezentant legal al românilor și a încheiat o alianță cu acesta. Dar în ianuarie 1849 generalul revoluționar Józef Bem a înfrânt armata austriacă a generalului Puchner și astfel Comitetul Național Român a fost obligat să ia drumul exilului, în Țara Românească.

Unii fruntași revoluționari însă, în frunte cu Avram Iancu, Ioan Buteanu, Axente Sever, Simion Balint, Nicolae Vlăduțiu, Vasile Moldovan și-au adunat legiunile și au organizat apărarea ultimelor puncte de rezistență rămase, în Munții Apuseni.

Începând cu 1850, pacea se restabilește și austriecii preiau încet-încet, din nou controlul Transilvaniei, iar membrii Comitetului sunt urmăriți spre a fi eliminați sau intimidați.[5, 6, 7, 8]

La începutul *Cărții de Aur a Familiei Rațiu de Noşlac cu familiile înrudite și Unirile Românilor*, Vol. I, am scris motto-ul:

„SINE IRA ET STUDIO! – FĂRĂ URĂ ȘI PĂRTINIRE!"

Am vrut din tot sufletul ca tot ce-am scris în această carte să fie perceput cu adevărat „*Fără ură și părtinire!*" Am intenționat în modul cel mai sincer să fiu echilibrat și să folosesc ca unitate principală de măsură maxima obiectivitate și în aceeași timp minima urmă de subiectivitate sau sentiment naționalist. În Revoluția din 1848 din Transilvania, urmată apoi de Războiul de Apărare Națională din 1848-1849, familia Rațiu cu familiile înrudite, ca de altfel foarte multe alte familii de români adevărați, au fost implicate direct prin mai mulți reprezentanți, majoritatea rămași pe veci în uitare.

Toți Rățeștii și rudele lor trecuți de mine în neuitare și nominați în carte, au avut o statură politică uriașă, de dimensiunea „*generațiilor de aur ale națiunilor*", cum se spune elogios în istoriografie.

---

https://www.bcucluj.ro/public-view/vpdf.php?htsbt=23fdwfDSSDF34%7CIoan%20Gheorghe%20Ratiu-Cartea%20de%20Aur%20a%20Familiei%20Ratiu%20de%20Noslac%20cu%20familiile%20înrudite%20si%20Unirile%20Romanilor-2023%20vol2.pdf

[5] Avram Iancu și timpul său - conferință de Georg Gane, ținută la 6 iunie 1996 cu ocazia simpozionului „Avram Iancu" în cadrul congresului „Academiei Româno Americane" (ARA) de la Universitatea din RENO, Nevada U.S.A. Georg Gane este Membru al Academiei Româno Americane, Membru de onoare al Institutului de Genealogie al Academiei Române, Iași.

[6] *Alain du Nay (2008) [2001]. Români maghiari în vârtejul istoriei (PDF) (ed. a II-a, revăzută și adaugită). Buffalo - Toronto: Editura Matthias Corvinus.* Microsoft Word - dunay2 (hungarianhistory.com)

[7] Ioan Chindriș, Procese politice antiromânești care au zguduit Transilvania în toamna anului 1848.

[8] Pavel, Teodor, *Din istoricul instituțiilor politice românești moderne: „Comitetul Național Român" din Transilvania între 1861-1867*. În: D. Prodan, *Puterea modelului*, Cluj-Napoca, 1995, p. 220-136.

Toți și-au pus în pericol viața, familiile, sănătatea, averile viitorul etc. și s-au sacrificat pentru apărarea și păstrarea identității naționale a poporului român din Transilvania. **Ei** s-au opus categoric anexării Transilvaniei la Ungaria, potrivit *Punctului 12* din Proclamația Revoluției Ungare din 15 Martie 1848 de la Pozsony (Bratislava): „*12. Unio – (Uniunea cu Transilvania)*”, riscând pedeapsa cu spânzurarea pentru crimă de înaltă trădare. (Foto Nr. 1, sursa: Internet)

Mit kiván a magyar nemzet.

Legyen béke, szabadság és egyetértés.

1. Kivánjuk a' sajtó szabadságát, censura eltörlését.
2. Felelős ministeriumot Buda-Pesten.
3. Évenkinti országgyűlést Pesten.
4. Törvény előtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviselés.
7. Urbéri viszonyok megszüntetése.
8. Esküdtszék. képviselet egyenlőség alapján.
9. Nemzeti Bank.
10. A' katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a' külföldieket vigyék el tőlünk.
11. A' politikai statusfoglyok szabadon bocsáttassanak.
12. Unio.

Egyenlőség, szabadság, testvériség!

Foto Nr. 1, Proclamația revoluției ungare

Acest punct 12, care este obsesia ungurilor șovin iredentiști și în ziua de azi, a dus la războiul civil al ungurilor și secuilor cu românii transilvăneni, dar și la conflicte armate cu slovacii, croații, sârbii, sașii transilvăneni etc.

În fruntea celor cinci tribuni l-am situat pe Canonicul de Blaj **Basiliu Rațiu**, unul din inițiatorii și organizatorii Adunării Naționale de la Blaj din 15 Mai 1848, rector al Seminarului teologic arhidiecesan, viitorul prim prepozit capitular, membru fondator al Astrei și semnatar al Pronunciamentului de la Blaj, un adevărat rechizitoriu al românilor transilvăneni la împlinirea a douăzeci de ani de la revoluție.

El i-a avut alături pe cei patru nepoți, toți veri primari (numele lor se va repeta în textul ce urmează):

1. Viceprefectul (echivalent gradului de locotenent colonel din armata regulată) tribun **Nicolae Mureșan**, nepot de soră, coleg cu Avram Iancu la Târgu Mureș, martir, omorât cu cinism în 1849, după încheierea ostilităților, prin otrăvirea cu premeditare de către unguri a mâncării la o masă comună, la Turda, de falsă „*reconciliere*”, la care a fost invitat împreună cu Ioan Alexandru Arpadi, omorât și el.

2. Tribunul (echivalent gradului de maior) **Ioan Rațiu** poreclit apoi **„Tribunul”** (străbunicul meu), nepot de frate, în casa căruia a fost găzduit Avram Iancu în drumul său de la Blaj către Câmpeni și unde s-a hotărât înrolarea tinerilor pentru apărarea cu forța armelor a românilor transilvăneni împotriva acțiunilor Armatei Ungare conduse de Bem și a gărzilor ungurești și secuiești care-i vânau și se răzbunau cu sălbăticie pe români.

3. Tribunul **Ioan Rațiu**, nepot de frate, viitorul martir memorandist și președinte al Partidului Național Român din Transilvania, Banat și Ungaria, scăpat cu viață de la otrăvire datorită visului urât al mamei sale în noaptea dinaintea mesei de conciliere, care crezând în premoniție la rugat insistent să nu participe la aceasta.

4. Vicetribunul (echivalent gradului de căpitan) **Partenie Rațiu**, fratele memorandistului Dr. Ioan Rațiu, cumnat cu Prot. Simion Balint, prefectul Legiunii Arieșului – Auraria et Salinae, legiune care avea aria de recrutare și resposabilitate zona râului Arieş, între Turda, Rîmetea, Baia de Arieş, Roșia Montană și Valea Ierii.

Datorită intervenției energice a membrilor Familiei Rațiu rămași în Turda, aceasta a fost cruțată de a fi ocupată prin forță de către luptătorii lui Avram Iancu, cu pierderi de probabile mari de ambele părți, dar cu promisiunea fermă că ungurii se vor abține să mai comită atrocități ca și în alte părți.

Cu toate acestea după încheierea ostilităților, atât ei cât și urmașii lor, n-au fost uitați și iertați niciodată, fiind urmăriți, pedepsiți și oprimați permanent timp de peste 150 de ani, până la exterminarea fizică, astfel:

1. **Prep. Cap. Basiliu Rațiu**, a fost respins pentru a ocupa funcția de mare demnitate de episcop de Blaj și viitor mitropolit, întrucât i s-a reproșat participarea activă la revoluție. Mai mult decât atât a fost trimis în judecată la vârsta de 85 de ani pentru că a avut demnul curaj de a semna Pronunciamentul de la Blaj din 1868, în calitate de Prepozit capitular și înlocuitor al mitropolitului Ioan Vancea de Buteasa, decedat.

2. **Av. Nicolae Mureșan** a fost omorât prin otrăvire de către unguri, în 1849. Despre asasinarea vărului primar al străbunicului meu Ioan Rațiu Tribunul, am aflat târziu din familie și din diferite scrieri, așa cum ne relatează și Anton Rațiu în cartea sa de memorii, *„Cumplita odisee a grupului Lucrețiu Pătrășcanu. Adevăruri dureroase”*.

„După înăbușirea revoluției, intelectualii maghiari din Turda, au aranjat o petrecere de „înfrățire” în casele armeanului Pongratz de pe strada numită azi Sever Axente, la care au fost invitați Nicolae Mureșan, Ioan Arpadi și tânărul Ioan Rațiu-viitorul memorandist și președinte al Partidului Național din Transilvania. Acesta din urmă, din cauza unui vis urât al mamei sale, nu s-a mai dus la banchet. A fost spre norocul lui pentru că, ceilalți doi au fost otrăviți de „ospitalierii unguri”. [9]

3. **Dr. Ioan Rațiu** cu întreaga familie a fost alungat din Turda natală, judecat și condamnat în 1894 (acum 120 de ani) la 2 (doi) ani de temniță grea la Szeghedin după încercarea de depunere a Memorandului în 1892, la Viena. Pe parcursul vieții a fost de mai multe ori arestat, condamnat și amendat pentru atitudinea s-a pronațională românească.

4. În timpul Mișcării Memorandiste bunicului meu **Traian Rațiu**, fiul lui **Ioan Rațiu „Tribunul”**, i-a fost înscenată de către autoritățile ungare o presupusă participare la o crimă, pentru care a fost condamnat la închisoare și confiscarea totală a averii, cu consecințe dramatice asupra familiei timp de peste 50 de ani.

În septembrie 1944 în timpul ocupației orașului Turda de către horthiștii unguri, la vârsta de 74 de ani, a scăpat ca prin minune cu viață datorită unui vecin ungur, prieten de familie, Issa Karoly, care a aflat de la fratele său, Issa Imre, colaboraționist horthist șovin, că moșu figura în lista celor care urmau să fie arestați de jandarmii cu pene de cocoș la pălărie și executat.

În mare secret și cu mare risc, pentru câteva zile, până a trecut pericolul, Karoly l-a adăpostit pe moșu în podul grajdului său plin cu otavă, iar buna Leontina îi ducea pe ascuns, seara pe întuneric, apă, mâncare și haine curate.

5. **Prot. onor. Nicolae Portos Rațiu** împreună cu fiul său **Dr. Av. Augustin Rațiu**, bunicul și respectiv tatăl deputatului Ion (Iancu) Rațiu au fost condamnați la moarte de Curtea Marțială a Corpului 5 Honvezi din Cluj în Noiembrie 1918, pentru pentru atitudinea lor națională românească, considerată înaltă trădare și scăpați ca prin minune printr-un ultim gest umanitar, chiar de către ofițerul ungur care urma să comande plutonul de execuție.

Casa **Dr. Av. Augustin Rațiu**, actualul Centru Rațiu pentru Democrație, în septembrie 1944 după ocuparea Turzii a fost jefuită și devastată inițial de către localnicii unguri și soldații horthiști unguri.

---

[9] Anton Rațiu, *Cumplita odisee a grupului Lucrețiu Pătrășcanu. Adevăruri dureroase,* Vol. I, Ed. Gestiunea, Colecția „Memorii”, București 1996, p. 264.

Familia sa fiind amenințată cu moartea s-a refugiat din Turda pentru a se pune la adăpost. Bunurile rămase au fost jefuite de către soldații ruși și câțiva localnici „*de bine*" turdeni, inclusiv români. Atunci s-a pierdut, din păcate, pentru totdeauna diploma nobiliară a familiei, aflată în păstrare în arhiva personală acestuia.

6. Tot în septembrie 1944, în timpul ocupației, **statuia Dr. Ioan Rațiu din Turda** a fost vandalizată, trasă și trântită jos de pe soclu cu ajutorul unui tanc horthist, ruptă în bucăți și profanată de către șovinii unguri turdeni, ne povestea de multe ori buna Leontina.

7. În timpul ocupației temporare a Turzii în dimineața zieli de Duminică, 24 Septembrie 1944, a avut loc **Masacrul de la Hărcana (Turda)**, săvârșit de către militari horthiști și civili unguri localnici, care au ucis 18 persoane de naționalitate română, bătrâni și copii unii înrudiți cu Familia Rațiu.

Nici făptașii distrugerii statuii cunoscuți și nici cei ai masacrului de la Hărcana, identificați și trimiși în judecată n-au fost trași vreodată la răspundere.

Înțelepciunea umană universală ne îndeamnă și ne învață să ne iertăm cât putem de mult dușmanii, dar să nu-i uităm deloc și niciodată cum îi cheamă, ca istoria să nu se mai repete, ca în anii 1848-1849, 1916-1920, 1940-1945, 1989, 1990! (Foto Nr. 2, sursa: Internet)

Foto Nr. 2, J.F. Kennedy

În Vol. I, la pp. 76-77 am precizat un lucru foarte important, și anume că fruntașii pașoptiști ai românilor ardeleni, în rândurile cărora s-au aflat și membrii familiei Rațiu de Noșlac, au susținut cu fermitate ideea unirii românilor într-un singur stat la Marea Adunare Națională de la Blaj, unde erau prezenți și fruntașii revoluționarilor moldoveni și munteni.

Ei, înaintașii noștri, prin acțiunile lor și prin statura lor politică uriașă, au aparținut „*generației de aur"* a pașoptiștilor din cele trei Țări Române. (Foto Nr. 3 și 4, sursa: Internet, Nr. 5 și 6, arhiva personală)

Basiliu Raţiu a fost o personalitate complexă, membru al generaţiei paşoptiste ardelene şi a făcut parte din organizatorii Adunării Naţionale a românilor de pe Câmpia Libertăţii din 3-5 Mai 1848 de la Blaj. A participat începând cu Conferinţa pregătitoare din 2 Mai de la Blaj la toate adunările românilor alături conducătorii revoluţionari ardeleni, moldoveni şi munteni.

Iată cum consemnează istoricul Gelu Neamţu în cartea sa acest moment:

„Ajunul adunării, 2/14 Mai 1848 cădea într – o duminică. Conferinţa pregătitoare se ţine în Catedrala Blajului. Piaţa din faţa impunătoarei biserici gemea de lume. Tribunii salutau poporul cu cuvintele: ***Cristos a înviat! Libertatea a înviat!*** *Catedrala era plina până la refuz, ortodocşi şi greco – catolici amestecaţi, uitând orice deosebiri confesionale.*

După isprăvirea liturghiei, episcopii Ioan Lemeni greco – catolic şi Andei Şaguna ortodox se declară fraţi, ***fără făţărie*** *şi-i îndrumă pe credincioşii români să se considere la fel. Conferinţa se deschisese la ora 10 cu câteva cuvinte rostite de către* ***Vasile Raţiu****, după care, aşteptat, dorit şi chemat, într-o furtună de aplauze Simion Bărnuţiu urcă pe* **sugest** *şi îsi începe discursul.”*[10]

Istoria a consemnat că propunerea pentru ridicarea monumentului memorial de pe Câmpia Libertăţii (numele acesteia a fost propus de către Simion Bărnuţiu), a fost făcută de către Basiliu Raţiu.

Timotei Cipariu în gazeta Adunării Naţionale de la Blaj, *Organu Națiunale*, relatează amănunţit cum au decurs lucrările în zilele adunării. El descrie aşa momentul: .... *la încheierea celei de a doua zi a Adunarii Naţionale de la Blaj din 16 mai 1848, Poporul se dechiară mulțumitu și asceptătoriu numai se se temple câtu mai curundu.*

*D. Racz (*Basiliu*), proiecta a se rădica un monumentu demnu de Națiunea românescă intru eterna memoria a acestoru dile gloriose. Fu acchiamatu.*[11]

Monumentul propus de Basiliu Raţiu, care a purtat mult timp supranumele de „*Piatra Canonicului Rațiu*”, a fost ridicat după revoluţie pe Câmpia Libertăţii din Blaj. El a fost distrus de mai multe ori de către şovinii unguri. Acum poate fi văzut în curtea palatului mitropolitan din Blaj.

Basiliu Raţiu a fost ales să facă parte din delegaţia ce urma să prezinte împăratului hotărârile Adunării. Conştient fiind de importanţa acestei mişcări pentru libertatea poporului român, el a susţinut întotdeauna ideea că slujitorii Bisericii trebuie să lupte pentru drepturile românilor, pentru deplina egalitate în faţa legilor, fără deosebire de neam sau origine etnică.

În opinia lui, conducătorii bisericii trebuie să ţină cont de evoluţia şi de mersul vremurilor şi nu trebuie să se limiteze la a propovădui doar cuvântul lui Dumnezeu, ci trebuie să înveţe poporul român noile idei despre *Libertate, Egalitate şi Fraternitate*, deviza revoluţiei din Ţara Românescă.

A fost un susţinător înfocat al *reînvierii valorilor şi virtuţilor romane* (latine) în rândul maselor largi populare româneşti, aceasta fiind deviza revoluţiei din Transilvania.

La Marea Adunare de la Blaj din 3/15-5/17 mai 1848, drapelul realizat la Sibiu a avut un rol principal.

El reprezenta un tricolor albastru închis-alb-roşu, având inscripţia cu litere aurii „*Virtutea Română reînviată*” şi o eşarfă galben-neagră, culorile Habsburgice, simbol al legalităţii adunării.

---

[10] Dr. Gelu Neamţu, *Istoria României. Transilvania, Vol. I, Cap.VIII, Revoluţia Demcratică de la 1848-1849 din Transilvania*, Ed. „George Bariţiu”, Cluj Napoca, 1997, p.805-896.

[11] http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/organululuminarei/1848/BCUCLUJ_FP_279641_1848_002_0001.pdf

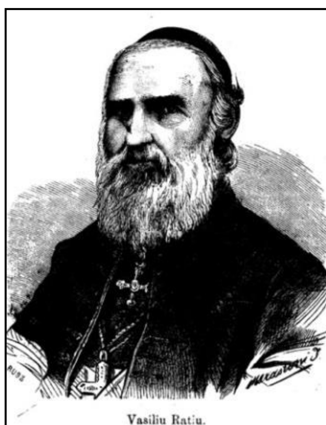

Foto Nr. 3, Basiliu Rațiu

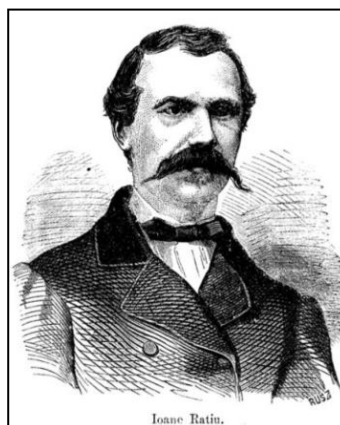

Foto Nr. 4, Dr. Ioan Rațiu

Foto Nr. 5, Placa de mormânt, Ioan Rațiu Tribunul,
Cimitirul Bisericii Între Români, Turda Veche

Foto Nr. 6, Placa memorială a
familiei lui Indrei Rațiu de Noșlac,
Cimitirul Bisericii Rățeștilor, Turda Veche

Foto Nr. 7, Piatra Can. Rațiu

Foto Nr. 8, Deviza Revoluției din Transilvania

În *Cartea de Aur*, Vol. I, pp. 99-100, am afirmat că despre străbunicul meu **Ioan Rațiu - Tribunul** și vărul său dulce **Dr. Ioan Rațiu - Memorandistul** am aflat prima dată de la tata, care ne-a povestit de unde vine porecla bunicului lui. El a fost unul din cei ***patru*** feciori, dintre care doi frați, toți veri primari, pe care familia Rațiu din Turda i-a dat conducătorului armatei lui Avram Iancu în revoluția din 1848-1849.

Așa cum am mai arătat, un viceprefect, Nicolae Mureșan (cancelist/jurist, coleg cu Avram Iancu la Tabla Regească din Târgu Mureş - Curtea de Apel a Transilvaniei, martir, omorât otrăvit de unguri), doi tribuni cu același nume, Ioan Rațiu, străbunicul meu și memorandistul și un vicetribun, Partenie Rațiu, fratele mai mare al memorandistului, cumnatul lui Simion Balint, care era originar din Copăceni, de lângă Turda.[12]

Foto Nr. 9, Traian Rațiu (stg.), 1890

Mentor le-a fost unchiul lor, Canonicul Basiliu Rațiu de Noșlac. Toți au luptat în *Legiunea Auraria și Saline de Turda* (a.k.a. *Legiunea Salinelor* sau *Legiunea Arieșului*) condusă de prefectul Pr. Simion Balint.[13, 14]

Mai multe despre canonicul Basiliu Rațiu și cei patru nepoți ai săi pașoptiști am aflat mai târziu, din literatura istorică. Datorită asemănării prenumelui dar și asemănării fizice între cei doi veri **Ioan**, (atletici, blonzi, cu plete, mustață și fizionomie comună, caracteristici ale familiei), *Tribunul* a fost și este de multe ori confundat în scrierile despre revoluție cu mult mai cunoscutul Dr. Ioan Rațiu, *Memorandistul*.

În familie se spunea că *moşu* (cum i se spune bunicului în Ardeal) Traian îi semăna leit tatălui său Ioan Rațiu Tribunul. (Foto Nr. 9, colecția personală)

Iată ce scrie Prof. Ioan Georgescu despre Ioan Rațiu „Tribunul”, citez:

„În Turda românii își țineau consfătuirile pe vremea aceasta în casa lui Ioan Rațiu (străbunicul meu – *n.a.*) *a lui Andrei* (Indrei, stră-străbunicul meu – *n.a.*), *poreclit „Tribunu”, pentru rolul său militar și politic de mai târziu.*

În casa acestuia a fost găzduit și Avram Iancu, atunci când s-a dus din Tg. Mureș la Câmpeni. Tot aici, advocatul român din Cluj, Francisc Micaș sau Micheș a organizat tineretul și a plecat prin satele și orașele din Ardeal să le pregătească, până când la 9 Mai este prins și arestat de către Secui în Tg. Mureş.” [15]

Ioan Rațiu „Tribunul”, străbunicul meu, alături de ceilalți, fie-le memoria eternă, a fost un român adevărat, care a ținut la nația sa, iar când a fost nevoie, fără ezitare, împreună cu alți patrioți a apărat-o cu arma în mână, menținând trează conștiința națională care a dus la Pronunciamentul de la Blaj din 1868, la Memorandul din 1892 și apoi la „*evenimentul astral al istoriei românilor*”, Marea Unire din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia.

Prepozitul Capitular, Canonicul de Pie Memorie **Basiliu Rațiu de Noșlac** (n. 25 decembrie 1783, Turda - d. 12 Decembrie 1870, Blaj), a fost reprezentant a *Celei de a doua generații a Școlii Ardelene* și considerat de către contemporani ca fiind *Nestorul bisericii greco-catolice române*.

---

12 Rațiu, Ioan, Gheorghe, *Marele Arborele genealogic al Familiei Rațiu de Noșlac (Nagylak), Ibidem*.

13 Moldovan, Silvestru, *IN PANTEON, Mormintele marilor noștri bărbați de la 1848-1849, Ediția “Cununii Surorilor de Cruce Albă” Amplificată cu trei adausuri: Negri, Dr. Rațiu și Măcellariu*, Cluj, 1929, Tip. ANCA-Antr. Mircea Jugănar, p. 9, 64-68, 86, 88.

14 Georgescu, Ioan, op.cit., pp. 17-18.

15 *Ibidem*, p. 16

Puține familii românești au avut parte de un asemenea *cvintet* de revoluționari pașoptiști.

Protopărintele familiei Rațiu a fost o personalitate uriașă, a fost ctitorul Bisericii Rățeștilor din Turda Veche (1839), pașoptist, semnatar al *Pronunciamentului de la Blaj* (1868), profesor și rector al Seminarului Arhiediecesan din Blaj.[16, 17, 18]

Patriotismul tribunilor lui Avram Iancu din Famila Rațiu din Turda, simplu și firesc s-a transmis din generație în generație și sper că așa se va întâmpla și în viitor cu urmașii lor.

Am afirmat de mai multe ori în scrierile mele că alături de membrii familiei în momente importante și grele ale istoriei românilor au fost și membrii familiilor înrudite. Astfel în *Cartea de Aur*, Vol. II, pp. 722-725 am făcut trimitere la lucrarea intitulată „*Cronica*" a Prof. Alexandru Herlea Sr., descendent pe linie maternă din ramura Familiei Rațiu de Teiuș, răspândită în zona Teiuș, Alba Iula, Orăștie, Hațeg și Hunedoara, care ne prezintă câteva elemente foarte convingătoare despre istoria veche a familiei sale: „*Din schiţa genealogică întocmită de Artur Balaş rezultă că cel mai vechi membru al familiei să fie Ştefan coborâtor dintr-o familie răzăşească din Solnoc - Dobîca născut la 1742, mort* [la] *1825. Acesta ar fi fost grănicer în Reg. 1 din sudul Ardealului şi funcţionar la Vama din Vulcan. El s-a căsătorit cu fiica boierului Iosif Pop Lăcătuşu din Lisa-Făgăraş şi a avut un singur fiu pe Ioan Balaş de Lisa senior născut în 1767, mort la 24 XII 1854, stră - străbunicul meu. Acest stră - străbunic a avut doi fii pe Ioan Balaş de Lisa fost viceprefect a lui Avram Iancu la tabăra din Şard şi Cricău şi membru în Dieta românească de la Sibiu şi pe străbunicul meu* ***Gheorghe Balaş de Lisa****.*

Ioan Balaş senior a avut o creştere pur militară în şcolile grănicereşti. A luat parte la războaiele din 1790-1800. Ca veteran a căpătat moşia din Haţeg, casă şi pământ în schimbul celei din Lisa. Pământul primit în schimb şi casa au nr. 76. El a fost căsătorit de trei ori. Cu o germană Ilaun(?), apoi cu Paraschiva născută Popa, văduva lui Ioan Străiţaru, care a adus în casă un fecioraş mic. A treia soţie a lui Ioan Balaş senior a fost stră-străbunica mea Veronica.

Împreună au avut pe cei doi feciori: Ioan Balaş de Lisa viceprefectul lui Avram Iancu şi pe Gheorghe Balaş de Lisa, străbunicul meu Bezirkshauptman în Ţara Haţegului.

Ioan Balaş de Lisa, fratele străbunicului meu Gheorghe, a fost deputat şi în dieta de la Sibiu şi în calitate de deputat a fost semnatarul protestului celor nouăsprezece deputaţi români către dieta de la Cluj, - el s-a pensionat ca asesor de tribunal şi a decedat la 1911, la vârsta de aproape 100 de ani."[19]

Am aflat și din alte documente istorice că din familia Balaș de Lissa a făcut parte **Ioan Balaș** (1814-1910), pașoptist, vice-prefect al lui Avram Iancu care a condus cu succes apărarea Alba Iuliei împotriva ungurilor la 1848 și a fost membru în Dieta Transilvaniei de la 1863, prima Dietă majoritar românească. [20, 21, 22, 23]

---

[16] Sabău, Mircea, *Prepozitul canonic Basiliu Ratiu - O viata dedicata bisericii si Neamului Romanesc*, http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=482, accesat la data de 1.03.2020.

[17] Rațiu, Mircea; Rațiu, Ioan, Gheorghe, *In memóriam BASILIU RAŢIU de NOŞLAC (25 Dec. 1783-12. Dec. 1870),* http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/patrimoniu/Basiliu%20Ratiu/Articol%20omagial%20Canonicul%20Basiliu%20Ratiu%20de%20Noslac.pdf, accesat la data de 01.03.2020.

[18] Basili Rațiu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Basiliu_Ra%C8%9Biu, accesat la data de 01.03.2020.

[19] Herlea, Alexandru, A., *op. cit.*, p.p. 27-28.

[20] *Dieta de la Sibiu din 1863*, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Dieta_de_la_Sibiu_din_1863, accesat la data de 17.01.2020.

[21] *Informații de arhivă despre Ioan Bălaș, unul din tribunii lui Avram Iancu*, https://www.dacoromania-alba.ro/nr03/informatii.htm, accesat la data de 17.01.2020.

Din Enciclopedia României, *„Dieta de la Sibiu din 1863”*, aflăm că *„În contextul organizării Transilvaniei ca ţară românească, în prefecturi şi legiuni constituite din înarmarea poporului după cea de-a treia adunare de la Blaj, din septembrie 1848, Teiuşul, ca şi celelalte sate din apropiere, cuprinse între Munţii Apuseni şi râul Mureş, fiind pus în subordinea nemijlocită a viceprefectului Ioan Balaş din Cricău, a fost încadrat în prefectura Auraria Gemina, condusă de însuşi Avram Iancu.*[24]

Tot în același context, „*Alexandru Bălaș, fiul fostului viceprefect al lui Iancu, Ioan Bălaș, își amintea că tatăl său adeseori se mângâia spunând: „Iancu a fost îmbiat cu onoruri și averi, dar le-a refuzat neacceptându-le, eu am rugat despăgubire și am fost refuzat neoferindu-mi-se, păcat de toată jertfa care am adus-o pentru împăratul care a subscris și și-a călcat cuvântul.”*[25]

Fiul său, inginerul silvic Alexandru Balaș de Lissa, va participa ca delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Fratele său, **Gheorghe Balaș** (1821-1916), (străbunicul prof. Alexandru Herlea Sr.), căpitan al Bezirk/districtului Țării Hațegului, a fost căsătorit cu sora maiorului Stanislau de la Viena, executorul testamentar al mitropolitului Andrei Șaguna. La mijlocul sec. al XIX-lea, frații Ioan și Gheorghe Balaș au reușit să obțină ca limba română să fie recunoscută în Țara Hațegului ca limbă oficială. Era pentru prima dată când limba română devenea limbă oficială în Transilvania. (Foto nr. 1, sursa: arhiva fam. Herlea)

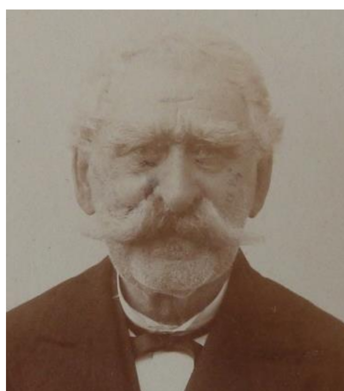

Foto. nr. 1, Gheorghe Balaș

Cu un talent de scriitor incontestabil, Prof. Alexandru Herlea Sr. ne povestește o variantă a biografiei legendare a străbunicului său, **Gheorghe Balaş de Lisa, Beszirkshauptman al Ţării Haţegului**: *„Succesoare a vechilor formaţii teritoriale în Transilvania, Ţara Haţegului până la trecerea sub autoritatea guvernului de la Pesta în 1867, era o unitate teritorială, un fel de plasă, numită Bezirk (în germană) şi care avea capitala la Sarmisegetuza. Străbunicul meu era Bezirkshauptman adică în românește „Căpitan de plasă”, „Căpitan de plai”. Sigilele în aramă ce mi-au rămas de la el mi-au dovedit acest lucru.*

Cu ocazia unei mutări a părinţilor mei în Orăştie aceste două sigilii au fost furate de oamenii care făceau mutarea. De asemenea au furat şi câteva dintre decoraţiile străbunicului meu, dar şi ale tatălui meu; din fericire mi-au rămas câteva. Acest Bezirk cuprindea un teritoriu vast de peste o sută [de] comune. De altfel aşa se şi explică faptul că la înfiinţarea plăşilor şi subdiviziunea judeţelor, - plasa Haţeg desprinsă din acest Bezirk, a păstrat până în zilele noastre optzeci de comune. De Bezirkul strămoşului meu Gheorghe Balaş ţineau şi comunele Silvaşi, în care s-a forţat maghiarizarea în timpul principilor reformaţi ai Transilvaniei.

---

22 *Alba Iulia şi rolul ei în administraţia românească din comitatul (judeţul) Alba Inferioară, instituită în Transilvania în timpul revoluţiei paşoptiste (I)*, http://www.dacoromania-alba.ro/nr25/alba_iulia_si_rolul.htm, accesat la data de 17.01.2020.

23 Herlea, Alexandru, A., *op. cit.*, p. 28.

24 Bota, Florin, Teiuș Online, *Scurt istoric*, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:euX-9200FogJ:https://www.teiusonline.ro/istoric.pdf+&cd=14&hl=ro&ct=clnk&gl=ro, accesat la data de 17.01.2020.

25 Santău, Gheorghe, *Curiozități din viața și activitatea lui Avram Iancu*, în *Simpozion-Comunicările celui de al XII-lea Simpozion al Cercetătorilor Români din Ungaria (Giula, 23–24 Noiembrie 2002)*, Giula, 2003, p. 116, http://romanintezet.hu/files/Simpozion/Simpozion-2003_k.pdf, accesat la data de 17.01.2020.

Au fost înnobilaţi ţărani din comună înzestrându-i şi cu o mică proprietate. Donaţiunea se rezuma uneori la câteva arii, pe care se puteau, în regiune de dealuri fiind, să se cultive câţiva pomi fructiferi. În schimbul acestei donaţiuni şi a blazonului li se cerea să renege religia ortodoxă şi să treacă la reformaţi.

Această soartă au avut-o românii din aceste comune care erau mai puţin conştienţi de scopul acestei manevre. Celelalte comune îi batjocurea pentru târgul ce l-au făcut cu aristocraţia maghiară şi le spuneau că sunt „nobili de şapte pruni" făcând aluzie la faptul că donaţiunea funciară nu cuprindea o moşie întreagă aşa cum se obişnuia cu prilejul înnobilărilor ci doar un teritoriu pe care se puteau cultiva şapte pruni. Moşia era uneori mai mică decât o sesie notarială a iobagilor. Cei care au obţinut o donaţiune mai mare sau au reuşit să se înstărească au trecut din categoria ţăranului-nobil în aceea a nobilului maghiar propriu zis, având curte nobiliară sau curie. Unii dintre ei au obţinut titlul de baron, ca reprezentând cel mai înalt rang în nobilime şi în acelaşi timp cel mai mic rang în aristocraţie. Baronatul cuprindea odinioară, în sec. XI-XII, barones regni şi era cel mai înalt rang în aristocraţia vremii; baronii stăteau imediat lângă rege. Începând cu sec. XVI baronatul devenise numai primul pas în aristocraţie.

[...]Străbunicul meu după desfiinţarea Bezirkului a fost numit căpitan al oraşului Haţeg, de unde a ieşit la pensie. Faima lui de om corect a fost atât de mare încât la începutul secolului XX, când avea deja peste optzeci de ani, Consiliul comunal - când casierul oraşului a săvârşit o mare fraudă şi edilii s-au temut să angajeze alt casier - l-a rugat ca până la refacerea finanţelor oraşului să preia asupra lui sarcina de casier şi gospodar al bunurilor oraşului. Cuvântul său în problemele publice ale oraşului era un cuvânt greu, el era considerat o personalitate morală. Avea şi o făptură de Bismark şi o autoritate nediscutată."[26]

În *Cartea de Aur*, Vol. II, p. 623 am afirmat că elementele catalizatoare ale familiilor înrudite, **Rațiu, Coroianu, Maniu și Herlea**, despre care am scris mai pe larg în alte capitolele cărții, au fost mai întâi **Basiliu Rațiu, Avram Iancu și Simion Bărnuțiu** și mai apoi **Dr. Ioan Rațiu, Nicolae Herlea, Iuliu Coroianu și Iuliu Maniu**. În jurul lor, la umbra acestor *„falnici brazi și stejari seminceri"*[27], adevărați *„păhui"*[28] ai familiei, s-au adunat și au crescut frumos membrii familiilor noastre. **EI** au încălzit și au înflăcărat inimile urmașilor câtorva generații, fiind cei mai aprigi luptători pentru drepturile românilor ardeleni, ținând aprinsă flacăra sfântă a candelei naționale timp de 100 de ani, aproape stinsă în timpul comunismului. Din păcate, o parte dintre cei care au avut fericirea *„să vadă visul cu ochii"*, făurirea **ROMÂNIEI MARI** și au supraviețuit după anul 1945, au fost persecutați, batjocoriți, întemnițati și exterminați în Gulagul comunist fiind aruncați direct în sărăcie, din care n-au mai putut ieși niciodată.

Omagiu etern și veșnica lor pomenire!

Ioan Gheorghe Rațiu   Turda, 15 Mai 2024

[26] Herlea, Alexandru, A., *op. cit.*, pp. 29-31.
[27] SEMINCÉR, *seminceri*, s. m. 1. Arbore dintr-o pădure lăsat la tăierea pădurii pentru sământă în vederea regenerării naturale a suprafeței din jur; https://dexonline.ro/definitie/semincer%20, accesat la data de 17.01.2020.
[28] păhúi (-i), s. m. – Copac înalt. Origine necunoscută, poate expresivă. https://dexonline.ro/definitie/pahui, accesat la data de 17.02.2020.